

Teos Antik Kenti ve Dionysos Sanatçılar Birliği

The Ancient City of Teos and The Union of Artists of Dionysos

Türkan Banu GÜLER*

Öz

Kuzey güney yönünde uzanan Urla yarımada kıstağının en dar yerinde kurulmuş olan Teos, bugün İzmir'in Seferihisar ilçesinin Sığacık köyünde bulunmaktadır. Teos antik dönemde gerek siyasal gerek dinsel alanda önemli bir yere sahiptir. Arkhaik dönemden Roma dönemine kadar yerleşim gözlenen kent on iki Ion kentinden biridir. Herodotos Teos'u, Ephesos, Kolophon, Lebedos, Klazomenai ve Phokaia'yla birlikte Lydia'da yer alan Ion kentleri arasında saymış ve bunların diğer Ion kentlerinden başka bir dil kullandığını dile getirmiştir.¹ Tanrı Dionysos'un kenti olarak da bilinen Teos asıl ününü Dionysos Sanatçılar Birliğiyle yapmıştır. Sanatçılar bu birlik sayesinde birçok ayrıcalık elde etmiş, hatta siyasal alanda kentle eşit konuma gelmişlerdir. Sahip oldukları bu siyasal haklar daha sonradan Teos'un yönetimiyle ilgili sorunlara neden olsa da birlik kente ekonomik olarak katkı sağlamış ve Roma döneminin ortalarına kadar kentin varlığını korumasını sağlamıştır.

Teos antik kentindeki ilk arkeolojik çalışmalar 19. yüzyılda İngiliz Dilettanti Cemiyeti'yle başlamış, 1924'te Fransız araştırmacılar ardından da 1962-1966 yılları arasında Yusuf Boysal ve Baki Öğün tarafından yapılmıştır. 1980-1992 yılları arasında ise Mimar Mustafa Uz tarafından kentte sondaj çalışmaları yapılmış, 1993-1996 dönemlerinde ise Numan Tuna tarafından yüzey araştırmaları yapılmıştır. 2010 yılından beri ise Musa Kadioğlu tarafından kazılar yapılmaktadır. Bu çalışmanın amacı ise tüm bu araştırmalar ışığında kentin tarihsel sürecini incelemek ve Dionysos Sanatçılar Birliği hakkında bilgi vermektir.

Anahtar Kelimeler: Teos, Dionysos, Birlik, Sanatçılar, Festivaller

* Arş. Gör. Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Tarih Bölümü, Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı, (tbguler@ankara.edu.tr)

¹ Hdt, I, 148.

Abstract

Teos, which was established in the most narrowed place of Urla isthmus extending from north to south, is in the Sığacık village of Seferihisar in Smyrna today. Teos has a significant place in both political and religious terms in ancient period. The city, where was settlement from Archaic period to Roman times, is one of the twelve Ion cities. Herodotos counted Teos between the Ion cities with Ephesos, Kolophon, Lebedos, Klazomenai and Phokaia and stated that these cities used a different language than the other Ion cities.¹ Teos, which is known as the city of God Dionysus, earned its reputation with the Union of Artists of Dionysus. Artists had many privileges owing to this union, even they had equal conditions with the city in political terms. Although these political rights caused problems about the administration of Teos, the union contributed to city economically and provided protection of presence of the city until the mid- Roman period.

The first archaeological studies in the ancient Teos started with British Dilettante Association in 19th century and continued by French Researchers in 1924 nad by Yusuf Boysal and Baki Öğün in between 1962-1966. Between 1980-1992, Architect Mustafa Uz made drilling studies in the city and between 1993-1996 Numan Tuna surveyed the surface. From 2010 on, Musa Kadioğlu continues to the excavation of city. The purpose of this research is to examine the historical process of the city in the light of these information and give information about the Union of Artists of Dionysus.

Key Words: *Teos, Dionysos, Union, Artists, Festivals*

1. Kentin Kuruluşu ve Tarihîsel Gelişimi

İlk yerleşimin M.Ö. X. yüzyıla dayandığı² ve Dor göçlerinden kaçan Yunanlılar tarafından kurulmuş olan Teos'ta Yunanlılardan önce kente Karlar ve Leleglerden oluşan bir halk oturmuştur.³ Pausanias anlatısına Yunanlıların kente gelmesiyle kentte Karların ve Yunanlıların birlikte yaşadığını dile getirerek devam etmiştir.⁴ Strabon ise Karların İonia'nın güney bölgesini terk ettiklerini ve daha güneye göç ettiklerini söylemektedir.⁵

Teos'taki Yunan kolonizasyonu birkaç seferde yapılmıştır. Kentin adı bir anlatıya göre kurucusu olan Athamas'ın kızından gelmektedir. Efsaneye göre, Athamas kenti kurmak için yer aradığı sırada kızı Area'yı oynaması için bir yerde bırakmıştır. Area oynadığı yerde birkaç taşı üst üste dizmiş ve bir oyun evi yapmıştır. Athamas geri döndüğünde kızına ne yaptığını sormuş, kızı ise ona 'Sen aranırken, şehri kurmak için, ben buldum.'

² Musa Kadioğlu, Teos Arkeoloji Kazısı 2010 yılı kazı Raporu.

³ Paus. VII, 3. 6.

⁴ Paus. VII, 3. 6.

⁵ Strab, XIV, 1. 3.

demıştır. Kent bu konuşanın ardından Area'nın oynadığı alanda kurulmuş ve kentin adı Area'nın söylediği ilk kelime Yunancada "iken" anlamına gelen 'Teos' olmuştur.⁶

Athamas'ın kenti kurmasının ardından ilk kabile Kodros'un gayrimeşru oğlu Nauklos'un önderliğinde gelmiştir.⁷ Gelen kafilenin içinde Atinalı Poikes ve Damasos, Boiotialı Geres de vardır. Pausanias'un aktardığına göre ise Kodros'un torunu Apoikos kente Athamas'dan sonra ilk gelendir.⁸ Kariyalılara bir saldırıda bulunmadan bir süre birlikte yaşamışlar, birkaç yıl sonra ise Nauklos ve Damasos önderliğinde Atinalı bir grup ve Geres önderliğinde de Boiotialılar gelmişlerdir. Atinalı tarihçi Pherekydes ise Teos'un başlangıçta Athamas önderliğinde Orkhomenos'dan gelen Minyanlar tarafından kurulduğunu söylemektedir.⁹

Kente ilk gelen grubun ardından Teos, M.Ö. VII. yüzyılın başlarında tam bir polis görünümü almış, sosyal ve politik yapısı ve dini kimliğiyle kurulumunu sağlamıştır. Teos'lular bu dönemde birçok yerde ticaret yapmışlardır. Ticari ilişkiler içindeki yerlerden biri de Mısır'daki Yunan kolonisi olan Naukratis'tir. Burayla yaptıkları ticarete bağlı olarak M.Ö. 570'de Naukratis'te Hellenion tapınağını kuran kentler arasındadır. Herodotos'tan edindiğimiz bilgilere göre bu kentler Ionia'dan Khios, Teos, Phokaia, Klazomenai, Dorlardan Rhodos, Knidos, Halikarnassos, Phaselis ve Aiollardan ise Mytilene'dir.¹⁰ Teos'lular Mısır'dan tahıl, Trakya'da kurdukları Abdera kolonisinden de gümüş, şarap ve çanak çömlek ticareti yaparak ekonomileri bu dönemde geliştirmişlerdir.¹¹ Her ne kadar yapılan kazılarda çanak çömleğe az rastlanılmış olsa da Arkhaik dönemde Teos, Kuzey Ionia'da çanak çömlek üreten merkezlerden biri olduğu tahmin edilmektedir. Numan Tuna'nın yaptığı yüzey araştırmalarında liman yakınlarında bulunduğu seramikler de bunu kanıtlar niteliktedir.¹²

Tüm bu ekonomik hareketlilik Teos'un M.Ö. VI. yüzyılın başlarında önemli kararların içinde olmasını sağlamıştır. Örneğin Herodotos'tan edindiğimiz bilgiye göre Pers savaşları sırasında Miletoslu Thales, Pers kralı Kyros'a karşı savaşma kararının alındığı sırada Teos'da Ionia Birliği'ne ait

⁶J. R. Strang, *The City of Dionysos: A Social and Historical Study of The Ionian City of Teos*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, New York, 2007.

⁷Strab, XIV, 1. 3.

⁸Paus, VII, 3. 6.

⁹Strang, 2007, s. 142.

¹⁰Hdt, II, 178.

¹¹A.J. Graham, 'Abdera and Teos' *The Journal of Hellenistic Studies*, Vol. 112, 1992, s. 61.

¹²Numan Tuna, 'Teos Araştırmaları 1993', *XII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Ankara, 1994, s. 224-225.

yüksek bir meclisin kurulmasını istemiş fakat verdiği bu öneri kabul edilmemiştir.¹³

M.Ö. VI. yüzyılın başlarındaki bu zenginlik Pers kralı Kyros'un Lydia kralı Kroisos'u yenerek Batı Anadolu'yu ele geçirmesiyle tehdit altına girmiştir. Bölgedeki Ionlar Kyros'a karşı birlik halde savaşmaktan çok kendi kentlerini kurtarma yoluna gitmiştir. Kyros'un komutanı Harpagos Yunan kentlerini kuşatmaya Phokaia'dan başlamış kısa zaman sonra da Teos'a gelmiştir.¹⁴ Herodotos Teos'luların sonu için sadece Phokaialılarla aynı oldu demekle yetinmiş daha fazla bilgi vermemiştir.¹⁵ Harpagos'un şehirlerini ele geçireceğini anlayan Teos'lular ise gemilere atlayıp Trakya'daki Abdera'ya gelerek koloni kurmuşlardır.

Abdera'ya giden Teosluların Teos'a dönüp kenti yeniden kurduğu tarih kesin değildir. Bazı araştırmacılara göre M.Ö. 512/510 yıllarında Pers komutan Megabazos'un Trakya'daki Yunan kentlerini fethetmeye başlamasıyla olmuştur. Kabul edilen bir diğer tarih ise İonia Ayaklanması sırasında olduğudur. M.Ö. 494'de Teoslular, İonialıların Lade adasındaki deniz gücüne on yedi gemi vermişlerdir.¹⁶ Fakat kentler bir kez daha yenilmişler ve birçoğu yakılarak tahrip edilmiştir. İşte bu sırada da Abdera'dakiler kentin yeniden yapımı için kolonistler göndermişlerdir.¹⁷

İonia ayaklanmasını takip eden dönemde Teos, Pers satraplar tarafından yönetilmiştir. Fakat M. Ö.479'daki Myklae savaşında Perslerin kovulmasının ardından kente demokrasi geri getirilmiş ve kendi kolonileri Abdera'yla sıkı bir bağ kurmuşlardır.¹⁸

M. Ö. V. ve IV. yüzyıllara gelindiğinde İonia'daki kentler kendini toparlamaya başlamıştır. Atina'nın önderliğinde Attika-Delos Birliği kurmuşlar ve Perslere karşı birlikte hareket kararı almışlardır. Birliğin merkezi dinsel toplantıların düzenlendiği ve Panionion festivalinin yapıldığı yer olan Delos adası olduğu için birlik bu adı almıştır.¹⁹ Birliğin kabul edilen yasasına göre kentler bağımsız olacaklar sadece Perslere karşı olan mücadelede birlikte savaşacaklar, her kent birlik kasasına kentin durumuna göre vergi verecek ve kentlerin delegelerinden oluşan meclis toplanacak ve

¹³ Hdt, I, 170. George E. Bean, *Aegean Turkey*, W. W. Norton, New York, 1979, s. 107.

¹⁴ Strang, 2007, s. 57.

¹⁵ Hdt, I, 168.

¹⁶ Hdt, VI, 8.

¹⁷ Strang, 2007, s. 59.69.

¹⁸ Strang, 2007, s. 61.

¹⁹ Hülya Boyana, 'Vergi Listelerine Göre Attika-Delos Deniz Birliği ve İonia ile İlişkileri', *Tarih İncelemeleri Dergisi XXI*, 2006, s. 25.

her bir kentin tek oy hakkı olacaktır. Vergi listelerine göre Teos'un birliğe verdiği miktar M.Ö. 451/0-439/8 yılları ve M.Ö. 433/2-430/29 yılları arasında 600 drahimdir. Ve kent vergilerini düzenli olarak ödemiştir.²⁰ Buradan da anlaşılacağı gibi kent M.Ö. V. yüzyılda orta dereceli bir zenginliğe sahiptir.

Teos birlikteki yerini Peloponnesos Savaşı'nın Ionia'ya geçtiği zamana kadar korumuştur. Fakat birlikte Atina'ya karşı kopmalar başlayınca Teos, Atina ve Sparta arasındaki savaşta önemli bir konuma gelmiştir.²¹ Thukydides'ten edindiğimiz bilgiye göre M.Ö. 412'de Atinalı komutan Strombikhides Teos'un üzerine isyanı bastırmak için gitmiş, fakat Spartalı Khalkideos'un Teos'a doğru yola çıktığı haberini alınca Samos'a dönmüş, Teoslular da şehrin kapılarını Khalkideos'a açmış, Khalkideos ise kente girdikten sonra daha önce Atinalılar tarafından yapılan duvarı yıkmıştır.²² Kente Atinalılardan sonra giren Tissaphernes kentin tüm duvarlarını yıktıktan sonra oraya bir garnizon bırakmadan geri çekilmiştir.²³ M.Ö.406'ya geldiğinde ise Spartalı komutan Kallikratidas bir gece kente saldırıp şehri yağmalamıştır.²⁴ M.Ö.394'te ise kent Atinalı komutan Konon'un, Knidos'ta Lakedaimonlulara karşı aldığı zaferden sonra Atina tarafına geçen ilk kentlerden biridir.²⁵ Bu tarihten sonra da Batı Anadolu'daki kentlerin tümü M.Ö. 387'deki Antalkidas anlaşmasıyla Pers İmparatorluğu'nun yönetimine girmiştir.

Teos, Aleksandros'un M.Ö. 343'te Granikos (Biga) Savaşında Persleri yenmesine kadar Perslerin hakimiyetinde kalmıştır. Bundan sonra bölgedeki Yunan şehirleri özgürlük kazanmışlardır. Diğer yandan Aleksandros'un Teos'ta bulunduğu dair bir bilgi yoktur. Fakat Strabon'dan edindiğimiz bilgiye göre Ionialılar Teos'un yakınlarında Aleksandros için kutsal bir koruluk kurmuşlardır.²⁶ Pausanias da Aleksandros'un Teos ve Symrna körfezini bağlayacak bir köprü yapmayı tasarladığını yazmıştır.²⁷ Tüm bu anlatılanlardan M.Ö. IV. yüzyılın sonlarına doğru Teos'un bağımsız ve güçlü bir devlet olduğu ve varlıklı bir konuma sahip olduğu anlaşılmaktadır.²⁸ Fakat M.Ö.304 yılındaki depremden çok hasar görek Hellenistik döneme geçiş yapmıştır.

²⁰ Boyana, 2006, s. 44.

²¹ Strang, 2007, s. 76.

²² Thuk, VIII, 16.

²³ Thuk, VIII, 20.

²⁴ Diod, XIII, 76.

²⁵ Diod, XIV, 84.

²⁶ Strab, XIV.1.31.

²⁷ Paus, II, 1.5.

²⁸ Strang, 2007, s. 80.

Aleksandros'un ölümünün ardından krallığı komutanları tarafından paylaşılmış, antik dünya için yeni bir dönem başlamıştır. Teos ise bu paylaşımında Antigonos Monophthalmos'un kontrolüne girmiştir. M.Ö. 304 yılında tüm İonia bir depremle sarsılır, Antigonos ise depremden zarar gören Teos ve Lebedos'u birleştirmek istemiştir. Bu isteğini anlatan mektup ise yazıt halinde Seferihisar'da bulunmuştur.²⁹ Fakat Antigonos'un bu isteği İpsos savaşında M.Ö.301'de Lysimakhos'a yenilmesiyle yarım kalmış, bu kentlerin hakimiyeti Lysimakhos'a geçmiştir. Lysimakhos ise hakimiyeti ele geçirdiğinde Teos, Lebedos ve Kolophon'u karısı Arsinoe için büyük bir kent yapmak amacıyla birleştirmek istemiştir. M.Ö. 281'de Kurupedion savaşında I. Seleukos, İonia kentlerini Lysimakhos'tan alınca bu girişim de yarım kalmıştır. Seleukosların hakimiyeti ele geçirdiği dönemde Teos'luların onlarla iyi ilişkide olduğunu gösteren kanıtlar vardır. İlk kanıt Teos'un da üyesi olduğu İonia Birliği, I. Antiokhos Soter ve onun oğlu II. Antiokhos Theos için bir festival düzenlemişlerdir.³⁰ Diğer kanıt ise Teos da I. Antiokhos ve karısı Stratonike'nin onurlandırıldığı bir yazıt bulunmuştur.³¹

Seleukoslar dönemindeki merkezi yönetim eksikliğinin getirdiği kargaşa Teos'u yakın şehirlerle müttefikliğe itmiştir. Ayrıca Teoslular saldırılardan korktuğu için kentte bir garnizon kurmuştur. Tüm bu önemlere rağmen M.Ö. 230 civarlarında kente korsanlar tarafından bir saldırı düzenlenmiş, bazı vatandaşlar esir olarak alınmıştır. Esirler için istenen fidye çok olduğundan kentteki tüm oturanlardan para toplanmıştır.³² Teoslular bu saldırılardan dolayı büyük bir ekonomik sıkıntı çekmiştir. Bu sıkıntının bir sonucu olarak da kendi isteğiyle şehri M.Ö. 229'da Pergamon kralı I. Attalos'a vermişlerdir. Attalos kente durumunu düzeltmesi için bir bağış yapmıştır. Attalos'un yönetimindeki ilk dönemde Teoslular kente ekonomik açıdan onları rahatlatacaklarını düşündükleri için Dionysos sanatçıları davet etmişlerdir. Sanatçılar ise Teos'u birliğin merkezi olarak kullanmışlardır.

Teoslular Attalos'un yönetimi altında bunları yaparken III. Antiokhos İonia'daki toprakları tekrar Seleukos'lara kazandırması için komutanı Akhaios'u M.Ö. 222'de bölgeye göndermiştir. Akhaios başarı elde ederek buraları tekrar almaya başlayınca Teoslular korkarak III. Antiokhos tarafına geçmişlerdir. Fakat çok geçmeden I. Attalos bölgeyi tekrar ele geçirdi.

²⁹ Bean, 1979, s. 107. Veli Sevi., *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2001, s.91. Strang, 2007, s. 82.

³⁰ Strang, 2007, s. 82.

³¹ Yazıt için bkz. <http://epigraphy.packhum.org/inscriptions/>

³² N. Eda Akyürek Şahin, 'Anadolu'nun Önemli Tarihi Yazıtları, Teos'a Korsan Baskını, Teos'ta Ele Geçen Bir Meclis Kararı.', *Eskiçağ Yazıları 2(Akron 2)*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2012, s. 145.

Teoslular Attalos'a bir elçi göndererek ona bağlılıklarını bildirmişlerdir. Attalos ise bunu kabul etmiş fakat tekrar bağlılıklarından vazgeçmemeleri için onlardan rehineler almıştır. Teos'lular bu dönemde eskisinden farklı olarak Attalos'a yüksek miktarda vergi ödemişlerdir. M.Ö. 203/2 civarında III. Antiokhos tekrar kente geldiğinde Teos'u kutsal ve dokunulmaz sayacağını ayrıca vergiden muaf tutacağını ilan etmiş, Teoslular da kralı kente ordusuyla birlikte kabul etmiştir.³³ Daha sonradan üç kişilik bir Teos heyeti bu verilen sözleri hatırlatmak için krala gitmiş ve bu durum kralın mektubuyla onaylanmıştır.

Antiokhos'un idaresini tanıdığı dönemde Teos birçok yere elçiler göndererek Dionysos sanatçılarını tanınması için girişimlerde bulunmuşlardır. Kentteki büyük Dionysos tapınağı bu dönemde yaptırılmış, kentte ilk ve tek olan altın para bastırılmış, hatta kent Antiokhos ve karısı için festival düzenlemiştir. Seleukos hanedanlığıyla arası iyi olan Teos'un M.Ö. 193'te Roma'dan dokunulmazlık talebini de Antiokhos'un elçisi istemiştir. Roma bu dokunulmazlığı kabul etse de Antiokhos'la arasında olan savaşta bunu yerine getirmemiştir. Livius'tan edindiğimiz bilgiye göre Teoslular savaş sırasında Antiokhos'a olan bağlılıklarını devam ettirmişler, Antikhos'un komutanına 5000 şişe şarap vermişlerdir.³⁴ Romalı general durumu öğrenmiş, Teos'lulardan aynı miktarda şarabı kendisine vermesini istemiş aksi takdirde Roma'nın düşmanı sayacağını söylemiştir. Teoslular mecbur kalıp aynı miktarda şarabı Romalılara da vermişleridir.

Apameia barışının ardından bölgenin yönetiminin tekrar Pergamon krallığına geçmiştir. Teos, Attalos hanedanlığının yönetimiyle tekrar iyi ilişkiler kurmuş, kral ve ailesi M.Ö. 188-184 yılları arasında kenti birkaç kez ziyaret etmişlerdir. Bu ziyaretler sırasında kentte Apollonis ve Stratonike için bir kült kurulmuş, Aphrodite'nin rahibeleri Apollonis kültürünün sorumluluğunu üstlenmişlerdir. Hatta kentteki çalışmalarda Apollonis'in onurlandırıldığı bir yazıt bulunmuştur.³⁵

Bu dönemde kent Attalos hanedanlığının yönetimiyle çok sorun yaşamasa da kendi içindeki Dionysos sanatçılarıyla sorunlar yaşamaya başlamıştır. Ve sanatçıları sonunda kentten sürmek zorunda kalmışlardır.³⁶ Kısacası Hellenistik dönemde Teos depremden zarar görmesine rağmen eski ihtişamını geri kazanmış hatta ilerleme kaydetmiştir. Hellenistik krallıklarla

³³ Peter Herrmann, 'Büyük Antiokhos ve Teos', çev. Baki Ögün, *Anadolu-Anatolia IX*, 1965, s. 22.

³⁴ Liv. XXXVII, 27, 3.

³⁵ Yazıt için bkz. <http://epigraphy.packhum.org/inscriptions/teos45>

³⁶ Strab, XIV, 1.29.

arasının iyi olması ve kentteki Dionysos Sanatçılar Birliği ona uluslararası bir ün ve iyi bir kazanç sağlamıştır.

Roma dönemine gelindiğinde ise Attalos krallığı Teos'u Roma'ya miras bırakmış, Teos M.Ö.133'de Asya Eyaletinin bir parçası olarak Roma'ya dahil olmuştur. Bu dönemde Roma senatosu ve Teos arasındaki ilişki dostane olduğundan Teoslular Dionysos sanatçılarını kentten uzaklaştırması için Roma'ya başvurmuştur. Roma ise sanatçıları Lebedos'a sürmüştür. Bölgedeki konumunu ve otonomisini korumak ve Roma'yla arasını iyi tutmak için Augustus onuruna para bastırılmış, Tiberius'a Dionysos'la birlikte adak adanmış, Vespasianus'a adamalar yapmıştır. Hadrianus'un zarar görmüş Dionysos tapınağını yaptırması üzerine Teoslular kendisinin ve karsının heykelini dikmişlerdir.

Teos Roma döneminde zenginliğini bir süre devam ettirse de Roma'nın M.Ö. I. yüzyıldan itibaren Teos'un sahip olduğu taş ocaklarını işletmesi ve ticaretini kendi yapması Teos'ta ekonomik sıkıntılar ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu dönemde Teos'un ekonomisi yavaş yavaş küçük bir kasaba ekonomisine dönüşmeye başlamıştır. Kentin Roma'ya karşı bazı hakları olsa da sonunda Roma'nın sahip olduğu Yunan şehirlerinden biri olmuştur.³⁷ Diğer yandan M.S. II. yüzyıla kadar Dionysos tapınağının özelliğini koruması kentin önemini bir süre daha devam ettirmiştir. Fakat Ephesos ve Smyrna limanlarının öneminin artması ve Roma İmparatorluğunun Hıristiyanlığı kabul etmesi Teos'un hem ekonomik hem de dini açıdan çökmesine neden olmuştur. Teos'un en son ne zaman yerleşim gördüğü ve ne zaman terk edildiği ise kesin değildir.

2. Dionysos Sanatçılar Birliği

Dionysos Sanatçılar Birliği'ni anlatmadan Dionysos'un kent için neden önemli olduğuna değinmek gerekmektedir. Teos'lular İ.Ö. V. yüzyılın başlarında Dionysos için yeni mahsul şarabın kutlandığı Anthesteria adlı festivali kutlamışlar, İ.Ö. IV. yüzyıldan itibaren yerel sikkelerde tanrıyı kullanmışlar ve İ.Ö. III ve II. yüzyıllar boyunca Dionysos Sanatçıları Birliği'nin merkezi olmuştur. Roma döneminde de Dionysos kent için önemini devam ettirmiştir.

Peki, neden Teoslular Dionysos'a bu kadar önem vermişlerdir? Diodoros'a göre Teos, Dionysos'un doğum yerlerinden biri olabilir. Tarihçiye göre Zeus ve Semele'nin oğlu Elis, Naxos, Eleytheria ve Teos'un içinde olduğu Yunan şehirlerinden birinde doğmuştur ve Teoslular bugün bile şarap mevsiminin Dionysos'un kendi aralarından doğduğuna kanıt

³⁷ Strang, 2007, s. 92.

olarak göstermişlerdir.³⁸ Teosluların Dionysos'u kendilerinden biri olarak görmesini ve onu kentin kurucu, koruyucu tanrısı olarak kabul etmesini Strang, Teos'un kuruluş efsanesindeki Orkhomenos'a dayandırmaktadır.³⁹ Tanrı Dionysos'un mitolojisine göre Dionysos, babası Zeus'un bacağından doğduktan sonra Zeus'un kendisi tarafından büyütülmesi için haberci tanrı Hermes'e verilmiş, Hermes de Dionysos'u annesi Semele'nin kız kardeşi ve Athamas'ın karısı Ino'ya teslim etmiştir. Böylelikle Dionysos ile kentliler arasında bir akrabalık bağı kurulmuştur. Strang ise bu kurulan akrabalık bağının bölgeye sonradan yerleşen Yunanlıların burası üzerindeki hak taleplerini yerli halka karşı meşrulaştırmak olarak görmüştür.⁴⁰ Teos'u Dionysos kültürü açısından önemli kılan noktalardan bir diğeri ise M.Ö. III- II. yüzyılda kentte yapılan Dionysos tapınağıdır.⁴¹

Dionysos Sanatçılar Birliği'nin nasıl ortaya çıktığına değinecek olursak Hellenistik dönemin başlarında müzik ve drama yarışlarında bir patlama olmuş, sanatçıları birçok yerde düzenlenen yarışlara gitmişlerdir. Daha sonrada sanatçılar kendi haklarını korumak için birlikler oluşturmuş ve kendilerine Dionysos Sanatçıları adını vermiş, festivaller ve yarışlar düzenlemişlerdir. Dionysos Sanatçıları hakkındaki bilgilerimiz bulunan yazıtlardan gelmektedir. Bu yazıtların içeriklerinde ise yarışmalara ve festivallere katılanların, kazananların listeleri, Hellenistik şehirlerin ve birliklerin sanatçılara tanıdıkları ayrıcalıklar, Hellenistik dönem krallarının ve Roma memurlarının şehirler ve sanatçılar arasında yaptığı anlaşmalar vardır. Sanatçılar için birçok birlik oluşturulsa da M.Ö. III. yüzyıl ortalarında Ionia ve Hellespontos Birliği en büyükleri ve bölgesel organizasyonda en etkilisi konumuna gelmiştir.

Birlik Hellenistik ve Roma Dönemlerinde farklı özellikler sergilemiştir. Hellenistik Dönem'de yarışlar ve festivaller için gezgin konumda olan sanatçılar bölgesel nitelik taşımaktayken Roma Dönemi'nde bu bölgesel nitelik sona ermiş, sanatçılar kendilerini *oikoumene* (οἰκουμένη)⁴² yani orada oturan, yaşan olarak görmüşlerdir.⁴³ Birliklerin düzenlediği yarışlar Roma

³⁸ Diod, III, 66.

³⁹ Strang, 2007, s. 143.

⁴⁰ Strang, 2007, s. 145.

⁴¹ Bülent Öztürk, *Roma İmparatorluk Çağı Küçükasyası'nda Dionysos Kültü*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2010, s. 51. Ayrıca tapınak hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa D. Uz, *Teos'taki Dionysos Tapınağı*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara, 2014.

⁴² οἰκουμένη: οἰκέω yaşıyorum, oturuyorum fiilinden türetilmiş bir kelimedir.

⁴³ Sophia Aneziri, 'World Travellers: The Associations of Artists of Dionysos', *Wandering Poets in the Ancient Greek Culture, Travel, Locality and Pan-Hellenism*, Cambridge, 2009, s. 217.

Dönemi'nde daha kutsal bir özellik taşımıştır. Bu yarışları kazananlar tiyatrodaki önde oturma, taç giyme gibi onurlar ve halkın yapmak zorunda olduğu dini görevlerden ve sorumluluklardan muaf olma gibi ayrıcalıklar kazanmışlar, şehirlerden finansal destek almışlardır. Daha sonradan kutsal yarışlarda kazananlara verilen ayrıcalıklar fazla bir maddi destek gerektirdiği için ödüller ve ayrıcalıklar sadece sanatçılara verilmiş, sporcular bunların dışında tutulmuştur.⁴⁴ Hellenistik Dönemde coğrafi alan genişlemeye başladığı için yarışların düzenlenmesinde az parayla iyi bir organizasyon yapmak önemli olmuştur. Bunun içinde yarış düzenleme işi şehir-devletlerinden alınmış sanatçılar birliğine verilmiştir.⁴⁵ Ayrıca birlik yarışlara katılacak sanatçıları ve grup sanatçılara dayalı tragedya, komedy ve satyrik oyunlarda yer alacaklara karar vermiş ve sanatçıların/yarışmacıların kendi merkezlerinden uzak bir yere gönderilmesi işiyle de ilgilenmişlerdir.

Birlik üyelerine sağlanan imtiyazlar ise oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır. Yazıtlardan elde edilen bilgilerle bu imtiyazları şöyle sıralayabiliriz: Dokunulmazlık (*asylia-ἀσυλία*), koruma (*asphaleia-ἀσφάλεια*), vergi muafiyeti (*ateleia-ἀτέλεια*), dini görevlerden muafiyet (*aleitourgesia-ἀλειτουργεσία*), tiyatro ve halk toplantılarında ön sırada oturma (*proedria-προεδρία*), oracle'a danışmada öncelik (*promanteia-προμαντεία*), bağış (*aneisphoria-ἀνεισφορία*), hukuksal durumlarda öncelik (*prodikia-προδικία*). Birlik üyelerine verilen bu imtiyazlar Hellenistik dönemde savaşların çok sık ve geniş ölçekli olması, korsanlık ve haydutluk gibi nedenlerle önemli bir nitelik taşıyan Roma dönemine gelindiğinde barış hüküm sürdüğü ve korsanlık faaliyetleri azaldığı için dokunulmazlık ve koruma gibi imtiyazlar önemini yitirmeye başlamıştır.⁴⁶

Birliğin önemli merkezleri Hellas'ta Atina ve Thebai, Roma'da Syrakousai ve Mısır'da Ptolemais kentlerindedir. Bilinen ne eski birlik ise M.Ö. 278'de Atina'dakidir.⁴⁷ Birliğin Küçükasya'daki ilk izlerine bakacak olursak M.Ö. 237/6 yılına dayanan üç stelin üzerine yazılmış karar yazıtları vardır. Bu yazıtlardan birinin Delphoi'daki Apollon tapınağında, diğer ikisinin de Khios'da olduğu düşünülmektedir.⁴⁸ Aitolialıların kararı kısa olmuş, Ionia ve Hellespontos sanatçılarına değişmezlik ve dokunulmazlık hakkı tanınmışlardır. Aitolialılar M.Ö. 246/5 yılında Delphoi Soteria'yı

⁴⁴ Aneziri, 2009, s. 222.

⁴⁵ Aneziri, 2009, s. 224.

⁴⁶ Aneziri, 2009, s. 231.

⁴⁷ G.M. Sifakis, 'Organization of festivals and the Dionysiac Guilds', *The Classical Quarterly* Vol. 15. No.2, 1965, s. 207.

⁴⁸ Strang, 2007, s. 248.

yeniden organize ederek sanatçılarının tanınmasını sağlamayı amaçlamışlardır. Asya'da ise sanatçılara bireysel avantajlar sağlayarak olabildiği kadar çok aktörü ve sanatçıyı kendi festivallerine çekmeyi ümit etmişlerdir. Aitolialıların sağladığı bu olanaklar Hellespontos ve Ionia Sanatçılar Birliği'nin temelini oluşturmuştur.

Ionia ve Hellespontos Birliği'nin Teos'taki oluşumu da M.Ö. III. ve II. yüzyılda varlığını sürdürmüştür. Birliğin Teos'a doğrudan ya da dolaylı olarak birçok katkısı olmuştur. Kentin içinde bir teşkilat olmasına rağmen birliğin kentten bağımsız bir yapısı olmuştur. Bu bağımsızlık çoğu zaman kente ve birliğe fayda sağlasa da ileriki zamanlarda anlaşmazlıklara neden olmuştur.

Hellespontos ve Ionia Sanatçılar Birliği M.Ö. III. yüzyılın son çeyreğinde Teos'a gelmişlerdir. Ve Seferihisar'da bulunmuş bir karar yazıtı bunu desteklemektedir.⁴⁹ Bu yazıtta Teoslular, Hellespontos ve Ionia Dionysos Sanatçılar Birliği'nden sanatçıları kentlerine davet etmektedir. Eğer gelirlerse onlara süresiz şekilde vergiden muaf tuttıkları 6000 drahmi değerindeki bir araziye vereceklerini söylemişlerdir. Paranın ise yarısının vergi olarak halktan toplanmasına ve diğer yarısının kraldan gelecek 3000 drahmi yardımla ödenmesine karar verilmiştir. Gönderilen elçilerin durumu sanatçılara bildirmesine, bu alına kararın bir stele yazılıp halkın görebilmesi için Dionysos tapınağına ve tiyatroya asılmasına karar vermişlerdir.

Yazıt genel olarak incelendiğinde Teos'lular sanatçıları kent düzeyinde onurlandırmışlardır. Sanatçılara hali hazırda olmayan bir paradan ödenek vermişlerdir. Buna göre paranın 3000 drahmisi tahılın o günkü fiyatı üzerinden hesaplanacak olan bir vergiyle halktan sağlanacaktır. Paranın diğer yarısı ise o dönem kent Attalos'un hakimiyetinde olduğu için kraldan gelecek yardımla sağlanabilecektir. Teos'un sanatçıları kente davet ettiği dönemde korsan saldırılardan dolayı zor durumda olduğu düşünülmektedir. Korsanlar kentten vatandaşları kaçırarak ya da kentlin mallarına el koyarak Teos'lulardan para istemişler, Teos'lular ise bunu sağlamak için zor duruma düşmüşlerdir. Teos'lular kraldan yardım istemiş kral da onlara yılın belirli dönemlerinde yardımda bulunmuştur. Sanatçıların kalan 3000 darhmisini de bu yardımla gelecek paradan ödeneceği yazıtta belirtilmiştir.

Yazıtta sanatçılara mal verme kararına değinecek olursak Aneziri'ye göre verilen toprak parçası bir arsa, otlak olabileceği gibi inşa edilmiş bir

⁴⁹ Yazıt için bkz. <http://epigraphy.packhum.org/inscriptions/teos24>. Yazıt ve çevirisi metnin sonunda yer almaktadır.

verde olabilir.⁵⁰ Sanatçılara verilen bu topraktan sanatçıların kaldıkları yerlerde bir gelire sahip olmak istedikleri anlaşılmaktadır. Buna göre Teos'lular bunu sağlayarak sanatçıları kentlerine çekmek istemişlerdir. Teos'lular sanatçılara toprak vermekle kalmayıp buranın uzun süre vergiden muaf olmasına karar vererek de sanatçıların kente gelmesini cazip hale getirmeye çalışmışlardır.

Bu yazıtta alınan kararlar sanatçıların kente gelmesine ön ayak olmuş olsa da sanatçıların kente geliş nedenlerinde Teos'un Dionysos'la olan bağlantısının ve limanının işlevselliğinin daha büyük rolü olduğu düşünülmektedir. Teoslular içinse sanatçıların kente gelmesi o dönem için zor durumda olan ekonomisini düzeltebilecek ve gelecekteki yararları açısından iyi olmuştur. Yazıt Attalos dönemine tarihlendirilmektedir. Buna göre Teos M.Ö. 229-222 yılları arasında I. Attalos'un hakimiyetinde olmuştur. Kenttekiler bir dönem I. Attalos'a karşı ayaklanmış ve M.Ö. 222-218 yılları arasında III. Antiokhos tarafına geçmişler, fakat I. Attalos buraları daha sonra tekrar ele geçirmiştir. Yani bu yazıt M.Ö. 229-222 arası ya da 218-204 yılları arasında bir tarihte yazılmıştır.

Teos Dionysos Sanatçılar Birliği yapı olarak incelendiğinde Teos'tan bağımsız bir yapıya sahip olduğu anlaşılmıştır. Tamamen kendi gelenekleri ve yasalarına sahiptirler. Magnesia'daki neredeyse M.Ö. III. yüzyılın sonlarına tarihlenen bir yazıttan anlaşıldığına göre birliğin başkanı *agonothetes* (ἀγωνοθετής)'ti⁵¹. M.Ö. II. yüzyılın başına gelindiğinde biraz değişiklik olmuş birliğin başkanı olan *agonothetes*, Dionysos rahibi olarak da hizmet etmiştir. Bundan kısa bir süre sonra ise bir Dionysos rahibi ve kral II. Eumenes'in rahipliğini de yapan *agonothetes* olmak üzere iki görevli olmuştur. *Agonothetes*'in birçok görevi vardır. Yarışmalar düzenlemek, Eumenes için yapılan yıllık festivallerde Kraton'un heykeline taç koymak ve tütsü yakmak, Eumenes'in rahibi olduğu için Eumenes kült heykelinin onurlandırmak ve *Panegyris* boyunca Kraton'un heykelinin taçlandırmak görevleri arasındadır.

Agonothetes'in görevleriyle eşit sayıldığı bir diğer görev ise *panegyriarkh'*tır. Panegyris İonia ve Hellespontos briliklerinin kutladığı en eski festivallerden biridir. *Panegyriarkh* sanatçılar topluluğu tarafından seçilmektedir ve Dionysia olarak adlandırılan müzik ve drama yarışmalarının düzenlendiği festivallerin egemen gücüdür.

Birliğe ait görevlilerden bir diğer ise *meristai* yani kasadan sorumlu kişidir. Bu görev sadece İ.Ö. III. yüzyılın geç dönemlerine ait Magnesia'dan bir kararda geçmektedir. Anlaşıldığı kadarıyla birliğin finans işleri,

⁵⁰ Starnig, 2007, s. 258.

⁵¹ ἀγωνοθετής, ou, ó (ἀγών, τίθημι) yarışmalardaki başkan, yargıç.

elçilerden para toplama işlerini yapmakta, birlik adına taçlandırma ve kurban törenleri masraflarına karar vermektir.

Birliğin yasaları hakkında çok fazla bilgi yoktur. Yasa olarak adlandırılabilir şeyleri onurlandırma ve taçlandırma yazıtlarından elde edilebilmektedir. Panegyris’de, Eumenes’in yıl dönümü kutlamalarında, ortak saldırı gibi kararların alındığı durumlarda taçlandırma kararı duyurulmaktadır. Taçlandırma ve onurlandırma kararları birlikteki dini uygulamaların en iyi anlaşıldığı durumlardır. Bu törenlerin yöneticisi konumundaki Dionysos rahibi aynı zamanda Dionysos’a, Mousalar’a, Apollon Pythios’a ve diğer tanrılara sunulan kurbanlardan da sorumluydu.⁵² Bu kurban ve onurlandırma törenlerinin ise nerede yapıldığı kesin değildir. Teos’luların sanatçılara verdiği kutsal alanlarda ya da şehirdeki çeşitli tapınaklarda ve alanlarda yapıldığı tahmin edilmektedir. Teoslular tarafından yapılan Dionysos tapınağının ve atlarının bu iş kullanıldığına hiç şüphe yoktur.⁵³

Ionia ve Hellespontos sanatçılar birliği ve onların Dionysos için düzenledikleri organizasyonlar nerdeyse bir *polis*’le aynı özelliklere sahiptir. Birliği yasalara ve resmi görevlilere, geleneklere ve dini uygulamalara hatta ekonomik gelire sahip olması Teos’un dış ilişkilerinde de söz sahibi olmasına neden olmuştur. III. Antiokhos Teos’un hakimiyetini I. Attalos’tan devraldığı zaman onları vergiden muaf ve dokunulmazlık verdiğinde hem Teos halkını hem de sanatçıları memnun etmeyi istemiştir. Onlarda buna karşılık Antiokheia ve Laodikeia festivallerini düzenleyerek Seleukos’lara minnetlerini göstermişlerdir. Bu süre içinde sanatçılar ve Teoslular arasında birlikte yaşamaktan kaynaklanan bir çıkar ilişkisi gelişmiştir. M.Ö. 188’deki Apameia barışından sonra Teos’un hakimiyeti Attalos’ların kontrolüne girince sanatçıların evrensel bağı tekrar devreye girmiştir. Attalos’lar sanatçılara büyük ilgi duymuş, sanatçılar da Pergamon’daki önemli festivallere yetenekli sanatçılar sağlamıştır.

Pergamon krallığı ve sanatçılar arasındaki bu ilişki kral II. Eumenes zamanında da devam etmiştir. Hatta birliğin *agonothetes*’i ölümünün ardından tanrısallaştırılan kralın da rahibi sayılmış, kralın doğum gününde düzenlenen yıllık festivallerin de organizasyonunu yapmışlardır. Anlaşıldığı gibi Hellenistik krallıklar ve sanatçıların arasındaki ilişki oldukça iyi düzeyde olmuş ve Teos da bundan olumlu şekilde yararlanmıştır.

M.Ö. II. yüzyılın başlarında zor durumda olan Teos’un birlik sayesinde yeniden ayağa kaldırılması iyi olsa da aynı şehir içinde bir otonoma sahip iki

⁵² Strang, 2007, s. 265.

⁵³ Strang, 2007, s. 265.

yapının olması zorluk çıkarmaya başlamıştır. Ekonomik kaynakların iki taraf arasında paylaşılıyor olması yetersiz gelmiş ve birlik ve Teos arasındaki uyum bozulmaya başlamıştır. Pergamon'da yapılan kazılarda ortaya çıkan II. Eumenes'in Teos'taki Dionysos Sanatçılar Birliğine yazdığı mektupta Teos ve birlik arasındaki anlaşmazlığın çözümü için bir çağrı niteliğindedir.⁵⁴ Bu anlaşmazlık *panegyris*'le ilgilidir. Birliğin düzenlediği *Panegyris*'in gelirinin eşit şekilde paylaşılmaması iki taraf arasında soruna neden olmuş, Teoslular da *panegyriakhos*'luk görevini almak istemişlerdir. Eumenes'in arabuluculuk yaptığı sorun *panegyriarkhos*'luğun birlikte kalmasına fakat festival boyunca *panegyriarkhos*'luk Teos'un iki limanında kontrol edilecekti. Fakat bu çözüm daha sonradan liman vergilerinin kimde kalacağı sorunu ortaya çıkarmıştır. Eumenes'in tüm çabalarına rağmen sorun çözülmemiş, Teoslular kendi otonomilerini bozduğu için festival boyunca şehrin limanlarının *panegyriarkhos*'luğunu istemişlerdir. Bu da iki grup arasındaki anlaşmazlıkları devam ettirmiştir.

Tüm sorunlara rağmen sanatçılar Attalos hanedanlığının son yıllarına kadar Teos'ta oturmaya devam etmişlerdir. Fakat aralarındaki anlaşmazlık katlanılmaz düzeye ulaşmıştır. Strabon ise kitabında bunu şöyle dile getirmiştir: Lebedos'ta *panegyris* ve Dionysos için her yıl yarışlar düzenleyen bir Dionysos sanatçılar birliği vardır, onlar önceden Teos'ta yaşarlardı, fakat bir isyan çıktığında onlar Ephesos'a sürülmüşlerdir. Ve Attalos onları Teos ve Lebedos arasındaki Myonnesos'a yerleştirdiğinde Teoslular Roma'ya bir elçi göndererek onların oraya yerleşmesine izin vermemesi için yalvardılar. Ardından onlar Lebedos'a yerleştiler, Lebedoslular onları memnuniyetle kabul ettiler çünkü nüfus eksiklikleri vardı.⁵⁵

Sonuç

Genel bir değerlendirme yapacak olursak Teos kurulduğu dönemden Hellenistik döneme kadar Ion şehir devletleri arasında önemli bir konuma sahip olmuştur. Teosluların tahıl, gümüş, şarap ve çanak-çömlek ticareti yaparak önemli bir ekonomik gelire sahip olması Pers Savaşları sırasında Ion şehirleri arasında yükselmesini sağlamıştır. Peloponnesos Savaşı döneminde ise Atina'nın ve Sparta'nın kentteki hakimiyet kurma çatışmalarından hasar görmüş, fakat Batı Anadolu Perslerin hakimiyetine girene kadar kent Atina tarafında olmuştur.

M.Ö. 343'e kadar Pers hakimiyetinde kalan kent Makedon kral Aleksandros'un Persleri yenmesiyle tekrar özgürlüğüne kavuşmuş,

⁵⁴ Strang, 2007, s. 289.

⁵⁵ Strab, XIV. 1.29.

Aleksandros'un ölümünden sonra ise Hellenistik krallar arasındaki çekişmelere sahne olmuştur. Hellenistik dönemde ekonomik olarak zor duruma düşmüş, depremlerden ve korsanlık faaliyetlerinden zarar görmüş, Hellenistik krallardan maddi yardım almışlardır. Hellenistik kralların Anadolu'nun hakimiyeti için Roma'yla yaptığı savaşlarda Teos hep kralları desteklemiş, fakat Roma'yı karşısına almamak içinde Roma'dan dokunulmazlık taleplerinde bulunmuştur. M.Ö. 133'te ise Roma'nın Asya Eyaleti'ni kurmasıyla tamamen Roma'nın kontrolüne geçmiştir.

Kentteki Dionysos Sanatçılar Birliği'nin yapılandırılması Teosluların, yapılan yarışlar ve festivallerle ve Hellenistik krallardan gelen yardımlarla ekonomilerini düzeltmek amacıyla olmuştur. Tanrı Dionysos'un da kentle olan bağlantısı kullanılarak birlik kente çekilmiştir. Teos ve Dionysos Sanatçılar birliği arasındaki ilişki bir yüzyıldan fazla sürmüştür ve iki tarafa da yarar sağlamıştır. Sanatçılar Teos'un onlara sağladığı dokunulmazlıktan yararlanmış, Teos'lular ise çeşitli Hellenistik krallıklarla birlik sayesinde aralarını iyi tutmuşlardır. Dionysos Sanatçılar Birliği'ne verilen ayrıcalıklar başlangıçta kent ve birlik arasında sorun olmasa da sonradan iki tarafın da otonoma sahip olması sorun çıkarmaya başlamıştır. Birliğin kentin gelirin ortak olması ve kentte iki yönetim biriminin olması Teoslular rahatsız etmiştir. Hellenistik krallar sorunları çözmeye çalışmış, fakat Teoslular ve birlik anlaşmamıştır. Sorunlar çözülmeyince Dionysos Sanatçılar Birliği kral Attalos zamanında Teos ve Lebedos arasında bulunan Myonnesos'a sürülmüşlerdir. Fakat Teosluların itirazlarıyla Roma birliği Lebedos'a sürmüştür, Teos'un birlikle olan bağlantısı ise bu nokta da bitmiştir.

1 [—]οι[—]

τὸν ἱερέα τοῦ Διονύσου ἐν τοῖς Διονυσίοις καὶ [τὸν]

[πρ]ύτανιν ἐν τῷ πρυ[τανείῳ καὶ τὸν ἱε]ροκήρυκα [ἐν]

[τ]αῖς ἐκκλησίαις γίνεσθαι τὰγαθὰ καὶ τῷ κοινῷ τῶ[ν πε]-

5 [ρι τ]ὸν Διόνυσον τεχνιτῶν ἀγοράσαι δὲ αυτοῖς καὶ κ[τῆ]-

[μα] ἔγγεον ἐν τῇ πόλει ἢ τῇ χώρῃ ἀπὸ δρα[χμῶν] ⊙ X

[καὶ] προσαγορεύεσθαι τὸ ἀγορασθὲν κτῆμα ἱερὸν ὃ ἀν[ατίθη]-

[σι] ὁ δῆμος τῷ κοινῷ τῶν περὶ τὸν Διόνυσον τ[ε]-

[χ]νιτῶν, ὃν ἀτελὲς ᾧ ἢ πόλις ἐπιβάλλει τελῶν ἀ[πο]-

10 δεῖξαι δὲ καὶ ἄνδρας δύο οἵτινες κτηματωνήσου[σιν]

[ἐ]π' ἀναφορᾷ τῇ πρὸς τὸν δῆμον ἵνα δὲ τὸ ἀργύριον[ν]

- [ύπ]άρχρη εἰς τὴν κτηματωνίαν, τοὺς ταμίαις τοὺς [έ]-
 [ν]εστηκότας δοῦναι τοῖς ἀποδειχθησομένοις δρα(χμὰς)
 [X]XX ἐκ τοῦ μετενηνεγμένου ἐκ τοῦ λόγου τῆς ὀ[χν]-
 15 [ρ]ώσεως ὃ δέδοται εἰς τὴν τιμὴν τοῦ σίτου· τὸ δὲ ὑπ[ο]-
 [λι]πὲς δρα(χμὰς) XXX δότωσαν οἱ εἰσιόντες ταμίαι ἐκ τ[ῶν]
 [πρ]ώτων δοθησομένων αὐτοῖς ἐγ βασιλικοῦ εἰς τ[ὴν]
 [τῆ]ς πόλεως διοίκησιν· δεδόσθαι δὲ αὐτοῖς καὶ ἐπο-
 [χῆ]ν ἔτη πέντε ἀπὸ μηνὸς Λευκαθεῶνος καὶ πρυτ[άνε]-
 20 [ως] Μητροδώρου· ὅπως δὲ καὶ τὰ δόξαντα τῷ δήμ[ωι]
 [πά]ντες εἰδῶσιν, ἀναγράψαι τόδε τὸ ψήφισμα εἰς [στή]-
 [λη]ν λιθίνην καὶ τὸν στέφανον καὶ ἀναθεῖναι παρὰ
 [τὸ]ν νεὸ τοῦ Διονύσου· ἀναγράψαι δὲ καὶ εἰς τὴν παρ[α]-
 [στά]δα τοῦ θεάτρου τὸ ψήφισμα τόδε καὶ τὸν στέφαν[ον]·
 25 [τῆ]ς δὲ ἀναγραφῆς τῶν στεφάνων {ι} καὶ ψηφίσμα[τος]
 [καὶ τ]ῆς στήλης τὴν κατασκευὴν τὴν ἔγδοσιν π[ο]-
 [λείσθ]ωσαν οἱ ἐνεστηκότες ταμίαι καὶ τὸ ἀνάλωμ[α]
 [δότη]ωσαν οἱ ἐνεστηκότες ταμίαι· τοὺς δὲ π<ρ>εσβ[ευ]-
 [τάς] τοὺς ἀποδεδειγμένους ἀποδοῦναι τὸ ψήφι[σ]-
 30 [μα τόδε] τοῖς περὶ τὸν Διόνυσον τεχνίταις καὶ ἐπ[αι]-
 [νέσαι α]ὐτοὺς ἐπὶ τῆι εὐνοίαι ἣν ἔχοντες διατε-
 [λοῦσι] περὶ τὸν δῆμον τὸν Τητίων. ἀπεδείχθη-
 [σαν κτ]ηματωνήσοντες vacat
 [. . . 6 . . .]ς Ἐπιτιμίδου, vacat Θερσίων Φάνου.⁵⁶

‘Dionysia’daki Dionysos rahibi ve prytaneis’teki prytanlar ve eklesia’daki kutsal kutsal haberci ve Dionysos Sanatçılar birliği için iyi olsun. Ve onlara şehirdeki 6000 drahmi değerindeki toprağı mal olarak

⁵⁶ Decree honoring Dionysiac artists and granting them ateleis land: 229/205 BC: *BCH 1922, pp. 312-9, no 2 (PH); SEG 2, 580; SEG 4, 617; ** Robert, Et. Anat. 39-44 (II. 2-3) Ion.-Ephesos (?)- Kat.23 –BCH 1922, 312-19, no.2

almasına ve alınan bu toprağın ki onu halk Dionysos Sanatçılar Birliğine verdi, kutsal olarak duyurulmasına, onun şehirde süresiz olarak vergiden muaf olmasına (karar verdi).Ve iki adam, halktan toplananlarla toprağın alınması için görevlendirilsin. Toprağın satın alınması amacıyla görevlendirilenlere, buğdayın değerü üzerinden verilen sağlamlaştırma için oluşturulan kasadan 3000 drahmi verilsin. Geri kalan 3000 drahminin daha önceden şehrin yönetim için onlara kral tarafından verilen kasadan verilsin. Onlara(sanatçılara) ise Leukatheon ayından ve Metrodoros'un prytanlığından itibaren 5 yıl erteleme verilsin. Ve tüm bu şeylerin halka bildirilmesi amacıyla tüm bu kararlar taştan bir stelin üzerine yazılsın ve Dionysos'un naos'u taçlandırılınsın ve Dionysos'un naos'una koyulsun. Ve bu karar tiyatrunun parastadasına da yazılsın ve çelenk koyulsun. Görevlendirilenler kararın yazılması ve taçlandırma ve dikilen stel kasadan yapsınlar ve masrafları kasadan versinler. Atanan eliçiler bu kararı Dionysos sanatçılarına bildirsın, onlara karşı onur ve iyi niyet olsun ki onlar Teos halkı için devam etsin. Ve satın alma için atananlar Epitimidos oğlu ve Phanso oğlu Thersion...'

KAYNAKÇA

1. Antik Kaynaklar

Herodotos, *Historiae*
 Diodorus Siculus, *Bibliothèque*
 Livius, *Ab Urbe Condita*.
 Pausanias, *Perihegesis*
 Strabon, *Geographika*
 Thukydides,

2. Modern Kaynaklar

- Akyürek Şahin, N. Eda, 'Anadolu'nun Önemli Tarihi Yazıtları, Teos'a Korsan Baskını. Teos'ta Ele Geçen Bir Meclis Kararı', *Eskiçağ Yazıları 2 (Akron 2)*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2012, 137-163.
- Aneziri, S., 'World Travellers: The Associations of Artists of Dionysos', *Wandering Poets in the Ancient Greek Culture, Travel, Locality and Pan-Hellenism*, Cambridge, 2009, 217-236.
- Bean, G. E., *Aegean Turkey*, W. W. Norton, New York, 1979.
- Boyana, H. 'Vergi Listelerine Göre Attika-Delos Deniz Birliği ve Ionia ile İlişkileri', *Tarih İncelemeleri Dergisi XXI*, 2006, 19-48.
- Graham, A. J., 'Abdera and Teos', *The Hellenic Studies Vol. 112*, 1992, 44-73.
- Herrmann P., 'Büyük Antiochos ve Teos', çev. Baki Ögün, *Anadolu-Anatolia IX*, 1967, 21-29.
- Kadıoğlu, M., Teos Arkeoloji Kazısı 2010 yılı kazı Raporu.
- Liddell and Scott's Greek- English Lexicon*, edited by H. G. Liddell and R. Scott, Oxford at the Clarendon Press, Great Britain, 1997.
- Öztürk, B., *Roma İmparatorluk Çağı Küçükasyası'nda Dionysos Kültü*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2010.
- Sevin, V., *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2001.
- Sifakis, G. M., 'Organization of Festivals and The Dionysiac Guilds', *The Classical Quarterly New Series Vol.15 No.2*, 1965, 206-214.
- Strang, J.R., *The City of Dionysos: A Social and Historical Study of The Ionian City of Teos*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, New York, 2007.
- Tuna, N., 'Teos Araştırmaları 1993', *XII. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları Ankara, 1994, 167-177.
- _____'Teos Araştırmaları 1995', *XIV. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1996, 219-234.
- Uz, M. D., *Teos'taki Dionysos Tapınağı*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara, 2014.
- Yazıtlar için; <http://epigraphy.packhum.org/inscriptions/>